

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ / SUMMARIES

Videiko Mykhailo

“Routes of Neolithisation in Eastern Europe”

Area between Lower Danube and Don on most of the maps, which described “Neolithisation” of Europe looking as big white spot. For other hand we have maps which reflected points of view, much different from representations of archaeologists, who explored this problem in Ukraine or Russia.

The last archaeological investigations as well as work on the results of previous studies from XX century reveals an interesting picture of the spreading of agriculture, cattle breeding and ceramics at different times in several ways - from the Caucasus, along the Black Sea seacoast and through the mountain passes of the Carpathians since 6200-6000 BC. This process continued until 4200-3500 BC, when Cucuteni-Trypillia cultural unity became the embodiment of achievements and flourishing of Old Europe.

The main task of the lecture is to present the results of the work of archaeologists working today on this problem in Ukraine.

Cantoro Gianluca

“Εναέρια έρευνα σε ορεινά τοπία: μεταξύ Αρχαιολογίας, Ιστορίας και Εθνολογίας”

Ο χώρος που μας περιβάλλει, και με τον οποίο συνεχώς αλληλοεπιδρούμε, δεν είναι μια στατική οντότητα: είναι το αποτέλεσμα σύνθετων σχέσεων και επιρροών μεταξύ των ανθρώπων (και του πολιτισμού τους), των ζώων και του τοπίου. Το παραπάνω είναι ιδιαίτερος φανερό στα ορεινά τοπία, όπου η καλλιεργήσιμη γη είναι σπάνια και απαντάται σε συγκεντρώσεις, ενώ οι κτηνοτροφικές πρακτικές απαιτούν προσαρμογές από τους βοσκούς και τα ζώα. Τέτοιου είδους προσαρμογές συχνά μορφοποιούνται ως κτιστές κατασκευές για προσωρινή διαμονή ή για στέγαση κοπαδιών ζώων, οι οποίες στέκονται ως εικονικά στοιχεία του τοπίου στο οποίο ανήκουν, ενώ παράλληλα έχει αρχίσει η διαδικασία μνημειοποίησης τους. Τα περισσότερα τοπία έχουν επηρεαστεί από τους τρόπους με τους οποίους ο άνθρωπος χρησιμοποιεί τη γη (και αντιστρόφως) και το μωσαϊκό που προκύπτει είναι ένα σύνολο φυσικών και ανθρωπογενών ψηφίδων που διαφέρουν σε μέγεθος, σχήμα και τοποθέτηση και αποτελούν μια μοναδική κληρονομία του παρελθόντος, ανεξαρτήτως χρονολόγησης. Όταν η σχέση μεταξύ ανθρώπου και φυσικού, κοινωνικού και πολιτιστικού τοπίου διασπαστεί, είτε σε σχέση με τον τόπο είτε σε σχέση με τον χρόνο, το ίδιο το τοπίο χάνει την πολιτιστική του ταυτότητα.

Η ομιλία θα παρουσιάσει την κύρια ιδέα και τα προκαταρκτικά αποτελέσματα του προσφάτως χρηματοδοτημένου προγράμματος «ΠΙΟ ΨΗΛΑ ΑΠΟ ΤΑ ΒΟΥΝΑ. ‘Απολιθωμένα’ ανθρωπογενή τοπία σε ορεινές περιοχές της Κρήτης ερευνημένα από τον ουρανό» στο πλαίσιο της δεύτερης Δημόσιας Πρόσκλησης για την υποβολή ερευνητικών προτάσεων προς χρηματοδότηση για το έτος 2017 του ΚΕΑΕ. Ο σκοπός της έρευνας είναι να γεφυρώσει το κενό της νέας γνώσης όσον αφορά στα απομονωμένα ορεινά χωριά και τα μεμονωμένα κτίσματα, μέσω της θέασης τους από τον ουρανό, χρησιμοποιώντας τις παραδοσιακές γεωμορφικές οπτικές του τοπίου και τις πιο φαινομενολογικές ή πολιτιστικές απόψεις, με παράλληλη χρήση της εθνογραφίας.

“Aerial Survey in Mountainous Landscapes: between Archaeology, History and Ethnography”

The space which surrounds us and with which we continuously interact, is not a static entity; it is the result of the complex relations and influences of humans (and their cultures), animals and landscapes. This is particularly true for the mountainous landscapes, where arable lands are clustered and rare and pasturing normally requires spirit of adaptation for shepherds and flocks. Such an adaptation can often be spotted as built structures for temporary recovery or for animal herding on mountain uplands as past standing structures become iconic elements of the landscape of which they are part, entering at once in a sort of spontaneous monumentalisation process. Most landscapes have been influenced by human land use (and vice-versa), and the resulting mosaic is a mixture of natural and human-managed patches that vary in size, shape, and arrangement which are a unique heritage of the past, regardless of their actual chronology. If the interdependent relationships that people maintain with the physical, social, and cultural dimensions of their environments across space and over time are broken, the landscape itself loses its cultural identity.

The lecture will present the background idea and preliminary results of the recently funded project “HIGH-ABOVE-THE-MOUNTAINS. Fossil Built Landscapes on Mountainous Uplands of Crete from the Sky” in the framework of the research funding Public Call (2017) of the Research Center for the Humanities. The ambition of the research is to bridge the gap of the modern knowledge about abandoned mountainous villages and isolated structures with a view from the sky, moving between traditional geomorphic views of landscape to more phenomenological or cultural perspective with solid ethnographical bases.

Φερεντίνος Γιώργος και συνεργάτες
“Ίόνιον Ενυδρείο- Μουσείο Κεφαλληνίας”

Την τελευταία 20ετία έχει διαπιστωθεί ότι ο αριθμός των τουριστών, που συνδυάζει τις διακοπές του συμμετέχοντας σε προγράμματα και δραστηριότητες που έχουν σχέση με την επιμόρφωση τους σε θέματα προστασίας της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, συνεχώς αυξάνεται. Συνεχώς αυξάνεται και ο αριθμός των γονέων που ενδιαφέρεται για την δημιουργική ενασχόληση των παιδιών, τους κατά τις θερινές τους διακοπές, σε παρόμοιες δραστηριότητες. Ακολουθώντας αυτήν την τάση, ο Δήμος Κεφαλληνίας και ο Nardo της Απουλίας (Ιταλία) απεφάσισαν την δημιουργία δυο ενυδρείων-μουσείων στο πλαίσιο του έργου APEH που χρηματοδοτήθηκε από το πρόγραμμα INTERREG Greece-Italy 2007-2013.

Το Δημοτικό Ενυδρείο-Μουσείο στοχεύει: (i) να φέρει σε επαφή τους μαθητές και την τοπική κοινωνία με τους υποθαλάσσιους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους που βρίσκονται γύρω από το νησί, (ii) να αποτελέσει κέντρο παροχής γνώσεων στους μαθητές όλων των βαθμίδων για τον τρόπο λειτουργίας του θαλασσιού οικοσυστήματος και να τους ευαισθητοποιήσει σε θέματα βιώσιμης ανάπτυξης του θαλάσσιου περιβάλλοντος, (iii) να λειτουργήσει ως εστία επιμόρφωσης των καθηγητών μέσης εκπαίδευσης στις σύγχρονες γνώσεις λειτουργίας των θαλάσσιων οικοσυστημάτων και τις επικρατούσες τάσεις για τη βιώσιμη ανάπτυξη τους και (iv) να αποτελέσει κέντρο πληροφόρησης τουριστών για τις θαλάσσιες δραστηριότητες «δημιουργικού τουρισμού».

Ο υποθαλάσσιος φυσικός πλούτος της Κεφαλληνίας, όπως τα λιβάδια Ποσειδωνίας και τα πεδία Κοραλλινών (κοινώς τραγάνες) με την αντίστοιχη πανίδα εκτίθενται σε πέντε δεξαμενές ενώ ταυτόχρονα προβάλλονται, εικόνες από την χλωρίδα και πανίδα της παράκτιας ζώνης με τη υποστήριξη ψηφιακού οπτικο-ακουστικού υλικού. Ο υποθαλάσσιος πολιτιστικό πλούτος που εκτίθεται σε τρία προπλάσματα συνίσταται από ένα ρωμαϊκό ναυάγιο από τα μεγαλύτερα στην Μεσόγειο (το ναυάγιο του Φισκάρδου) και δύο του 2ου παγκοσμίου πολέμου, το Βρετανικό υποβρύχιο Περσέας και το επιβατικό Ardena

Τέλος προβάλλονται τρία ντοκιμαντέρ, που εξιστορούν και αποθανατίζουν τρία συμβάντα που έχουν σχέση με την προϊστορία και την σύγχρονη ιστορία της Κεφαλληνίας

“The Ionian Aquarium museum”

Over the last decade there has been an increase in the number of tourists interested in recreational activities related to the natural and cultural heritage of the places they visit when on holiday.

Following this trend the municipalities of the Kefallinia island in Greece and Nardo in Italy in co-operation with the Laboratory of Marine Geology& Physical Oceanography and DiSTeBA of Patras and Salento Universities respectively, decided to build an Aquarium- Museum in Kefallinia Island and in Santa Maria al Bagno. The project was funded by the European Territorial Co-operation Programme Greece- Italy 2007-2013.

The aim of the Kefallinia Aquarium-Museum is (i) the promotion/protection of the natural and cultural resources around the island's coastal zone, (ii) creating a recreational/vocational centre for youth and adults and (iii) setting up diving parks.

The exhibition themes in the Aquarium-Museum were selected after surveying the seafloor using the latest state of art sonar and camera technologies. The Aquarium exhibits include: (i) five tanks displaying the two most important benthic habitats in the Mediterranean Sea, that is, the *Posidonia oceanica* and the *Coralligene* assemblages with the associated rich fauna (ii) Three dioramas displaying scale model replicas of the three best preserved wrecks, and (iii) three documentaries.

Γιαννούλη Ευγενία

“Η Αρχαιολογία των Ακτογραμμών: προβλήματα σύζευξης ανθρωπογενών ιχνών και παράκτιας διαγένεσης”

Η Αρχαιολογία των Ακτογραμμών ορίζει πεδίο διεπιστημονικής έρευνας, η οποία εξετάζει την ιστορική σημασία της παράκτιας ζώνης, καθώς και των συναφών παρόχθιων γαιών. Διεξάγεται ως γεωαρχαιολογικό έργο του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου στην Νήσο Κεφλληνία σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. “Δημόκριτος” και το Ελληνικό Κέντρο Θαλασσιών Ερευνών (ΕΛ.ΚΕ.Θ.Ε.).

Παρά την κομβική θέση των παράκτιων γαιών στην θεώρηση της μακράς διάρκειας της ιστορίας από την Παλαιολιθική και εξής, λίγες μελέτες επικεντρώνονται στην ιστορική σημασία των πλέον σύνθετων περιβαλλοντικά τοπίων, ακολουθώντας ένα ενιαίο, συστηματικό και εκτεταμένο μεθοδολογικό υπόβαθρο.

Η σημερινή συζήτηση παρουσιάζει τις κύριες περιοχές αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, οι οποίες συνυφαίνονται στενά με την παλαιογεωγραφική διαγένεση ακτών και παλαιοακτών. Επιχειρεί να καταδείξει την έκταση της αλληλεξάρτησης μεταξύ φυσικής ιστορίας και πολιτισμών, εστιάζοντας κατ' επιλογήν σε ειδικότερα δεδομένα από θέσεις - κλειδιά της Ελλαδικής προϊστορίας, όπως ο Μαρουλάς και η Λέρνα, και στις συνακόλουθες θεωρήσεις ή ερμηνείες, με χαρακτηριστική την αρχόμενη οικηση του Ελλαδικού χώρου. Συνοψίζονται επιγραμματικά τα προκαταρκτικά αποτελέσματα των ερευνών 2011-2015 στις ΝΑ ακτές της Κεφαλληνίας, τα οποία συνεκδηλώνουν το παλίμψηστο της ανθρώπινης παρουσίας, συμπεριλαμβανομένων μερικών εκ των παλαιότερων, άγνωστων έως τώρα, θέσεων της Ελλάδος.

“Archaeological Shoreline Research – A Sho.Re: problems in relating culture to coastal formation processes”

Archaeological Shoreline Research (A.Sho.Re.) is an interdisciplinary project set up to explore archaeology in relation to the Coastal Zone, including the adjacent banks and lagoonal landscapes. This is a UoP geoarchaeological research project ran in collaboration with the N.C.S.R. “Dimokritos” and the Hellenic Institute of Marine Research (HIMR).

Despite the profusion of relevant data, and also theories, modeling the course of history ever since the Palaeolithic, few works explore the cultural significance of the most complex types of environments, following a common, systematic and extensive platform of investigation.

Discussion today focuses on the archaeological correlates of material culture that most closely relate to the palaeogeography of coastal formation processes. The connection between coasts and cultures is further conveyed through the discussion of selected key-sites, such as Maroulas and Lerna, following the respective theorizing that models Aegean Prehistory, especially with regard to incipient settlement foundation. An account of preliminary results of field seasons 2011-2015 is here summarized, documenting a palimpsest of human presence in SE Kephallenia, including some of the oldest, as yet unknown, sites in Greece.

Καρίμαλη Λία

“Μελετώντας την πέτρα: ερωτήματα, μεθοδολογία, κατανόηση”

Λόγω της ανθεκτικότητάς του και της διατήρησής του στο χρόνο, ο λίθος συνιστά αδιάψευστο τεκμήριο ανθρώπινων μετακινήσεων, διακίνησης προϊόντων και τεχνολογικών ιδεών, συστημάτων παραγωγής και συμβολισμών.

Στην παρούσα ανακοίνωση θα παρουσιαστούν όλες εκείνες οι παράμετροι που χαρακτηρίζουν τις προϊστορικές λιθοτεχνίες λαξεμένου λίθου, από την εξόρυξη μέχρι και την απόρριψη (π.χ., απόσταση από την πηγή, μονάδες μέτρησης της παρουσίας του υλικού, τεχνολογικά χαρακτηριστικά κα.) Παράλληλα έμφαση θα δοθεί στη μεθοδολογία ανάγνωσης των απορριμμάτων λάξευσης και μελέτης του οψιανού (αλυσίδα κατασκευής, οικονομικά μοντέλα εμπορίου) σε μια προσπάθεια να απαντηθούν ερωτήματα που αφορούν τους μηχανισμούς κατασκευής και διακίνησης του τόσο στον Αιγαϊακό όσο κι στον ευρύτερο Μεσογειακό χώρο.

“Studying stone: questions, methods, understanding”

Because of its enduring character, stone is an undisputable evidence of human movements, exchange of raw materials and ideas, systems of production and symbolisms.

In the present paper, all parameters referring to the prehistoric chipped-stone industries, from raw material acquirement to discard (e.g., distance from the source, quantitative and qualitative criteria of material's presence, technological traits etc.) will be presented. In addition, emphasis will be placed on the methodology of studying obsidian (the reduction sequence approach, economic models of trade etc.) within an effort to answer questions regarding the mechanisms of its production and exchange in the Aegean and the Mediterranean.

Τσώτα Εύη & Καραλή Λίλιαν

“Ανιχνεύοντας το αρχαίο οδικό δίκτυο της Βοιωτίας”

Η παρουσίαση αφορά σε νέα συστηματική έρευνα που διεξάγεται σε συνεργασία με το Τμήμα Αρχαιολογίας και Ιστορίας της Τέχνης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και την Εφορεία Αρχαιοτήτων Βοιωτίας με σκοπό την καταγραφή, αποδελτίωση και αποτύπωση δημοσιευμένων ή αδημοσίευτων αρχαίων οδικών δικτύων της Βοιωτίας. Στόχος της έρευνας είναι να γίνει κατανοητή η σημασία και η διαχείριση του χώρου, σύνδεσης και επικοινωνίας τόπων κατά το παρελθόν. Τα αρχαία οδικά δίκτυα σε συνδυασμό με το τοπίο δημιουργούν τη δυνατότητα ανάπτυξης μοντέλων των οικονομικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων των αρχαίων κοινωνιών. Έτσι καθίσταται δυνατόν να γίνει κατανοητή η σημασία της εκάστοτε διαδρομής, καθώς και η σημασία της αρχαίας πόλης, του οχυρού ή του οικισμού απ' όπου διέρχεται ο δρόμος.

“Tracing the ancient road-network of Boeotia”

The presentation concerns a new systematic research project conducted in collaboration with the Department of Archeology and Art History at the National Kapodistrian University of Athens and the Ephorate of Antiquity of Boeotia. It aims at recording, surveying and creating a database of published or unpublished ancient road-networks of Boeotia. The main purpose is to understand the importance and management of space, the connections and inter-communications during the past. The ancient road networks combined with the landscape create an opportunity to develop models of economic and social activities of ancient societies. Thus it becomes possible to understand the importance of each route, and the significance of an ancient city, a fort or a settlement from which the road passes.

Yamaguchi Daisuke

“Σπήλαια στην Ιαπωνία”

Στην Ιαπωνία μέχρι σήμερα έχουν εντοπιστεί πάνω από 681 αρχαιολογικές θέσεις σε σπήλαια και βραχοσκεπές. Η πιο έντονη χρήση των σπηλαίων παρατηρείται στην εποχή της αρχικής Τζόμον (Initial Jōmon), πριν από 8000 B.P., κατά τη διάρκεια της οποίας άρχισε η μόνιμη κατοίκηση στις ανοικτές θέσεις και έτσι αυξήθηκε ο πληθυσμός της Ιαπωνίας. Σε αυτή την περίοδο θεωρείται ότι οι μεγάλες ομάδες χρησιμοποιούσαν το σπήλαιο ως προσωρινό καταφύγιο σε περίπτωση κυνηγιού και τροφοσυλλογής, ή ως τόπο ταφών.

Τα σπήλαια στην Ιαπωνία, εξαιτίας της αντίληψης που προέκυψε από το συγκεκριμένο ταφικό έθιμο, συνδέθηκαν έντονα και με την εικόνα του θανάτου. Έτσι άρχισαν να λατρεύονται ως θεϊκοί τόποι και προκαλούσαν φόβο στους ανθρώπους. Στην Βόρεια Ιαπωνία από τον 12^ο αιώνα και μετά

συνηθίζεται η θυσία της αρκούδας και ως χώρους αυτής της τελετής επέλεξαν συνήθως σπήλαια ή βραχοσκεπέες.

“Caves in Japan”

More than 681 archaeological places have been located in caves and rockshelters in Japan. The most intense use of caves is observed in the Initial Jōmon period, before 8000 B.P., during which began the permanent habitation in open-air sites and thus the population of Japan started increasing. It is considered that in this period large human groups used the caves as a provisional shelter when hunting and foodgathering, or as a burial place.

Thus caves in Japan have been connected with death, as a result from this particular burial custom. They began to be worshipped as divine places causing fear to people. In Northern Japan from the 12th century onwards sacrificing bears became a custom and as places of this ceremony caves and rockshelters were usually selected.

Γκρουέζα Μαρία & Σχοινά Αναστασία “Σπήλαια στην Αττική”

Λόγω των πολλών ασβεστολιθικών πετρωμάτων στην Ελλάδα δημιουργήθηκε μεγάλος αριθμός σπηλαίων. Τα γνωστά έως σήμερα σπήλαια της χώρας μας είναι περισσότερα από 5.800. Τα 400-450 από αυτά βρίσκονται στην περιοχή της Αττικής. Η Ελληνική Σπηλαιολογική Εταιρεία έχει καταγράψει και μελετήσει σπήλαια και σπήλαια-βάραθρα από τα οποία περισσότερα από 50 ανήκουν στον Ύμηττο.

Ως φυσικά μνημεία χαρακτηρίζονται τα σπήλαια και τα βάραθρα του Ύμηττου. Η ανεύρεση αρχαιολογικών ευρημάτων εντός αυτών χαρακτηρίζει το βουνό ως ένα αναπόσπαστο κομμάτι της φυσικής πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Εκτός από το Μεγάλο βάραθρο του Αστεριού τα πιο σημαντικά σπήλαια με αρχαιολογικά κατάλοιπα είναι τα εξής:

A) Σπήλαιο Παιανίας ή Κουτούκι. αφιερωμένο στον θεό Πάνα

B) Σπήλαιο Νυμφολήπτου ή Αρχεδήμου. Είναι σπήλαιο λατρευτικό, αφιερωμένο στον θεό Πάνα, τον Απόλλωνα και τις Νύμφες με σκαλιά σκαλισμένα στο βράχο, θέσεις για αναθήματα και το λατρευτικό ομοίωμα του Αρχεδήμου.

Γ) Σπήλαιο Λεονταρίου. Σπήλαιο που χρησίμευσε ως χώρος κατοίκησης, φύλαξης ζώων και λατρείας

“Caves in Attica”

There are many caves in Greece due to the considerable amount of limestone sediments in the subsoil. More than 5,800 caves have been discovered and studied until now in our country, 400-450 of which are located in Attica. The Greek Speleological Society has visited and recorded caves and chasm-caves of which more than 50 are located in Hymettus.

Caves and chasms on Hymettus Mountain are characterized as natural monuments. The discovery of archaeological findings makes of this mountain an integral part of our natural and cultural heritage. Apart from the deep chasm Asteriou the following three caves are of great archaeological interest:

A) Paiania’s cave, also known as Koutouki: Dedicated to the god Pan

B) Vari’s cave, also known as Archedimou: Cult place dedicated to the god Pan, Apollon and the Nymphs having steps carved into the rock. places Offerings and a statue of Archedimos.

C) Lion’s cave: Used as dwelling place, livestock breeding and worship

Πέππα-Παπαϊωάννου Ειρήνη

“Χώρος και λατρεία : αμφίδρομες σχέσεις στο Σπήλαιο Λεονταρίου Υμηττού κατά τους ιστορικούς χρόνους”

Η φυσική κοιλότητα που αναπτύσσεται στο εσωτερικό πετρωμάτων με στόμιο επικοινωνίας με την επιφάνεια της γης συνιστούσε χώρο κατάλληλο για την άσκηση λατρείας κατά την Αρχαιότητα. Η ποικιλία της διαμόρφωσης, τα μεγέθη των σχηματισμών σε συνδυασμό με τα ρέοντα, σταλάζοντα ή λιμνάζοντα διαυγή ύδατα, ο χρωματισμός, η υποβλητική ατμόσφαιρα άφθαστης ομορφιάς προκαλούσε την περιέργεια και τον σεβασμό για το θαύμα της φύσης. Το σκοτάδι επέτεινε την υποβολή και η ανάγκη φωτισμού με λυχνάρια και δάδες, οι σκιές, οι αντανakλάσεις, τα ημιδιαπερατά από το φως πετρώματα μορφοποιούσαν το ιδανικό σκηνικό για τη λατρεία των θεοτήτων της φύσης. Η ηχώ και ο αντίλαλος ενδυνάμωναν τη δράση. Ήσσανες θεότητες όπως οι Νύμφες, μείζονες θεοί όπως ο Ερμής και ο Διόνυσος, μειζογενείς με διπλή φύση όπως ο Παν, λατρεύονταν στα σπήλαια ως προστάτες της ευγονίας. Οι μύθοι με ποιητικό τρόπο περιγράφουν τις μεταξύ τους σχέσεις, τις περιπέτειές τους και τις αγαθοποιές τους δυνάμεις, ενώ τα υλικά αντικείμενα λατρείας και προσφοράς στις θεότητες αυτές από τους πιστούς αποδεικνύουν την δυναμική της επιρροής τους κυρίως στους ανθρώπους της υπαίθρου. Το κοροπλαστικό υλικό που έχει βρεθεί στο σπήλαιο Λεονταρίου του Υμηττού επιβεβαιώνει θεματολογικά τη λατρεία των Νυμφών, του Πανός, του Ερμή και άλλων πιθανώς θεοτήτων, υποδεικνύει εν πολλοίς αττικά εργαστήρια και προσδιορίζει χρονολογικά χρήση από το τέλος της Αρχαϊκής εποχής μέχρι και την Ελληνιστική.

“Space and worship in historical times: reciprocal relations in Lion’s cave, Mt Hymettus”

Natural cavities that develop inside rocks and have an opening on the surface of the earth constituted appropriate spaces for worship in ancient times. The variety of their shape, the size of the formations coupled with the running, dripping or stagnating water, colours and evocative atmosphere of unrivalled beauty has always provoked curiosity and respect for this wonder of nature. The darkness heightened emotions and the need to shed light with lamps and torches, the shades, reflections, the semi-permeable by light rocks formed the ideal scenery for the worship of the deities of nature. The echo and resonance enhanced the act. Lesser deities, such as the Nymphs, major gods such as Hermes and Dionysus, hybrid creatures of a dual nature such as Pan, were worshiped in caves as the protectors of fertility. Myths poetically describe their relationships, their adventures and beneficent forces, while the material objects of cult and offering to these deities by their worshipers prove the potential influence exercised to the receivers, peasants and shepherds. The terracotta material found in Lion’s cave on Mt Hymettus confirms the worship of the Nymphs, Pan, Hermes and possibly other deities, points to attic workshops and determines its use chronologically from the end of the Archaic period until the Hellenistic Age.

Καραλή Λίλιαν και συνεργάτες

“Σπήλαια στον Υμηττό: Ένα παράδειγμα διαχρονικής χρήσης χώρου”

Το όρος Υμηττός είναι γνωστόν ότι έχει σπήλαια κλειστές και ανοικτές αρχαιολογικές θέσεις πολλών περιόδων. Ένα παράδειγμα πολλαπλής και διαχρονικής χρήσης αποτελεί το Σπήλαιο Λεοντάρι. Οι ανασκαφές διενεργήθηκαν υπό την διεύθυνση της καθ. Λ. Καραλή και υπό την αιγίδα του Τομέα Αρχαιολογίας και Ιστορίας της Τέχνης του ΕΚΠΑ σε συνεργασία με την Εφορεία Σπηλαιολογίας και Παλαιοανθρωπολογίας με εκπρόσωπο τον Φ. Μαυρίδη. Μεγάλος αριθμός προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών συμμετείχε και συμμετέχει στην ανασκαφή και στην μελέτη του υλικού. Η θέση του σπηλαίου είναι στρατηγικής σημασίας με πανοραμική θέα στην ευρύτερη περιοχή της Αττικής. Αρκετές χιλιάδες χρόνια πριν από την έλευση του ανθρώπου στην Ελλάδα άγρια ζώα έζησαν και πέθαναν στην σπηλιά, όπως μαρτυρούν τα απολιθωμένα σκελετικά κατάλοιπά τους.

Στην κεντρική αίθουσα του σπηλαίου βρέθηκαν in situ ειδώλια, λίθινα εργαλεία,, κεραμική της νεολιθικής περιόδου και οστά ζώων. Χάρη στην μελέτη και ανάλυση αυτού του υλικού έγινε δυνατή μια καλύτερη προσέγγιση των πολιτιστικών και άλλων σχέσεων και επαφών της Αττικής με τις γειτονικές περιοχές. Πέραν από την νεολιθική κατοίκηση κάποια όστρακα της Εποχής του Χαλκού (Πρωτο-Ελλαδικά και Μυκηναϊκά) δηλώνουν την συνέχεια της ανθρώπινης παρουσίας . Αλλά και μετέπειτα κατά το τέλος του 5ου αιώνα το σπήλαιο Λεοντάρι χρησιμοποιείται ως χώρος λατρείας. Ένας σημαντικός αριθμός ευρημάτων, κεραμική και κυρίως πήλινα ειδώλια, που

υποδηλώνουν τελετουργικές πρακτικές, οδηγούν στην ταύτιση του με γνωστό ιερό αφιερωμένο στον Πάνα και στις Νύμφες.

Αργότερα κάποιοι Ρωμαίοι στρατιώτες άφησαν πίσω τους χάλκινες αιχμές βελών και ειδώλια. Βρέθηκαν ακόμη παλαιοχριστιανικά όστρακα αλλά και κάποιοι κάλυκες σφαίρας από τα μέσα του 20ου αιώνα που επιβεβαιώνουν την διαχρονική ποικίλη χρήση του σπηλαίου από τον άνθρωπο.

“Caves in Hymettus: Diachronic use of space”

Hymettus Mountain is well known for its caves and open air archaeological sites of various periods. A good example of multiple and diachronic use is provided from the excavations at Lion's Cave, a joint project of the University of Athens and the Ephorate of Speleology and Paleoanthropology, directed by prof. L.Karali and field director Dr. F. Mavridis representative of the Ephorate. A considerable number of graduate and postgraduate students are involved in the excavation as well as in the analysis and study of the material.

The cave's location is of strategic importance providing a panoramic view over Attica. Some thousands years before humans come to the region wild animals have lived and died in this cave as proved by their fossilized bones.

In the centre of the cave, figurines, stone tools, Neolithic pottery and animal bones have been found. The study and analysis of this fragmentary material offered a unique opportunity to better study and understand Attica's cultural and other connections with the neighboring areas. Except for the Neolithic habitation of the cave, a number of Early Bronze Age, Mycenaean and Geometric shards indicate the continuity of the human presence. Further on around the end of the fifth century BC. Lion's cave has served as a cult place. A considerable number of finds, such as metal artefacts, coins, pottery, and clay figurines indicate ritual practices, identifying the cave as a shrine to Pan and the Nymphs.

Later on Roman soldiers left a few arrow heads and figurines at the entrance space. Some typical pottery fragments prove the human presence also in the palaeochristian period and from the middle of the 20th century a small number of bullets indicate that the cave gave diachronically shelter to individuals for a variety of purposes.